

Vážené dámy, vážení pánové, milí přátelé,

v úvodu se musím přiznat, že když jsem byl osloven s žádostí o toto laudatio, trochu jsem se zdráhal, protože už pátým rokem sleduji českou literaturu a literární život pouze jedním okem a zpovzdálí sto třiceti dvou kilometrů. Pak mi ale došlo, co že se to po mně vlastně chce. Veřejně pochválit Boženu Správcovou. A kterého jiného dělníka na vinici literatury bych ausgerechnet já měl chválit? Boženu, svou dlouholetou kamarádku, totiž znám nejen jako pozoruhodnou básnířku, ale také jako kolegyni z redakce literárního obtýdeníku Tvar, kde patnáct let obráběla texty jiných autorů. Za to zaslouží první pochvalu. Práce dobrého literárního redaktora vyžaduje určitou míru laskavosti a současně i krutosti, tolerance i neústupnosti, empatie i cynismu, a to v jemném dávkování a případ od případu. U vědomí těchto polarit si jsou práce básníka a redaktora podobné.

Druhou pochvalu směřuji k Boženině publicistice. Zrovna nedávno jsem si v nostalgickém hnutí myslí listoval tvarovským archivem a překvapilo mne, jak často si Božena z pěny dní vybírala ke své kritice to, co literaturu srovnává do latě, co z ní dělá jen přívěšek, jež si na klopy vetknuli všemožní marketéři a jiní šibři. Její pojetí literatury, projevující se dneska zejména v recenzích sbírek současných básníků, pěkně ukazuje úvaha, kterou publikovala před devíti lety a z níž si dovolím ocitovat (Tvar č. 19/2008): „Poezie je velká věc a není pro každého. Skoro by se dalo říct, že je to něco, co jde přesně proti tendencím a choutkám lidí (všech bez rozdílu, včetně těch, kteří ji vyhledávají, ba i píšou), proti jejich pracně vytvářeným maskám, chlácholivým »klídkům« a falešným »pohodičkám«. Z tradičních důvodů se ještě nesluší přiznávat takové věci nahlas, ale poezie se v podstatě mnoho lidí instinktivně děsí – stejně tak, jako se děsí svých vlastních emocí a své pravé podstaty; mohla by je zaplavit, ztratili by kontrolu nad obrazem sebe sama, dostali by se možná sami sobě pod depilovanou a omlazenou kůži a kdovíco ještě. To nejenže zdržuje od jídla a od vydělávání peněz na jídlo, ono to především ohrožuje, podminovává ty generacemi zajeté koleje a dovede velmi dobře uvrhnout v nejistotu.“

Tím se dostávám k pochvale do třetice – toho, kvůli čemu jsme se zde mimo jiné sešli, k pochvale lyricko-epické básně v próze Uctívači kruhů. Literárněkritické hodnocení přenechám povolanejším a jen letmo nastíním svůj čtenářský zážitek. Tak především ego, resp. ega. Už jen to jejich množství, v knize obsažené, by spořádanému prozaikovi, marketingově srovnanému do latě, vystačilo na tlustospis. Český psychoterapeut Pjér la Šéz doporučuje, abychom se k egu chovali, jako se slunce chová k hadovi, a přesně tak přistupuje Boženina autorská vůle k postavám, které přivádí na scénu – jedno ego nechá spálit na troud, jiné oslepí úžasnou září, další prohřeje životadárným teplem, na další zas jen blikne... Tohle hemžení eg (a s nimi souvisejících emocí, pocitů, tužeb) na mě místy působilo až nesnesitelně. Při čtení jsem chvílkami doslova odvracel zrak, jako jej odvracím, když sleduji horolezce šplhajícího bez jištění na kolmou skalní stěnu. Zkrátka jak se píše v řečeném citátu: „poezie se v podstatě mnoho lidí instinktivně děsí.“

Zaujalo mne také, že stejně jako ega autorka nechává proplétat sen a skutečnost, až nemožno zjistit, kde jedno začíná a druhé končí, neboť jak známo, všichni jsme přece pouhými spáči, a jen málokdo tuší, že bdělost, toť vše. V mrákotách kolotají životy, jsouce rámovány inzerátem, který Marii, hlavní ženskou hrdinku Uctívačů, od začátku pronásleduje. Stručný inzerát zní: „Vymáhání dluhů.“ V kruzích životů – počínaje vyhynulým hominidem s typickými nadočnicovými oblouky a konče Marií potloukající se kolem chaty u rybníka – se dluhy vymáhají tak dlouho, než jsou do poslední zlámané grešle splaceny.

Ale abych zde nemečel – řečeno parafrází jednoho pojmu z dávné přednášky filozofa Zdeňka Kratochvíla – jako „esoterický kozel“, na závěr se svěřím se svým největším

čtenářským zážitkem: Navzdory občasnému odvracení zraku jsem se u Uctívačů kruhů koneckonců zasmál, a to nejen explicitně třeba nad akademicky vzdělaným kukuřičným polem či nad umělcem Herbertem, jenž „imrvére s někým ztrácí“ čas, místo aby pečoval o své dílo a o svůj mediální obraz, ale především implicitně nad celkovým, abych tak řekl, duchem textu. Ne, Uctívači nejsou humoristická kniha, jdou na krev, leč smích, osvobozující a vědoucí smích se nad všemi těmi egy rozpíná jak netopýří blána. A vůbec, ať si říká, kdo chce, co chce – postmodernismus neskončil, stejně jako neskončil surrealismus...

Vážený přítel, nepochybuji ani na okamžik, že spisovatelské schopnosti Boženy Správcové jsou natolik mnohorozměrné, že by jí umožnily psát díla, která vycházejí vstříc choutkám lidí, chlácholivým „klídkům“ a falešným „pohodičkám“, a že by se tak mohla stát oblíbenou a vyhledávanou literární kejklířkou. Jsem moc rád, že místo toho zvolila pro sebe, ale i pro nás čtenáře tu obtížnější variantu tvorby. A neméně rád jsem, že porota Českého literárního fondu si toho všimla. Děkuju porotě. Děkuju Boženě.

Lubor Kasal